

som följde, ”två skeenden av historisk dignitet” (s. 7). Hon skriver också att om studien gjorts efter oktober 2023 skulle mycket, kanske hela boken, blivit fundamentalt annorlunda. I eventuella uppföljare av denna och andra liknande studier av Israel blir de tragiskt öppna frågorna sannolikt fler och kanske mer tragiska. Förhoppningsvis kommer då beskrivning av strävanden som görs för att främja anständigheten också att ingå. Om analyserna görs i termer av kärlek eller broderskap är mindre viktigt.

Litteraturförteckning

Hartmann, Martin & Honneth, Axel, 2006. “Paradoxes of Capitalism”, *Constellations* 13(1), s. 41–58.

Illouz, Eva, 1997. *Consuming the Romantic Utopia. Love and the Contradictions of Capitalism*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Poder, Poul & Persson, Marcus, 2023. “Populism’s four driving emotions, and how to cultivate emotions supporting democracy. An interview with Eva Illouz”, *Sociologisk Forskning* 60(2), s. 161–176.

**Olsson, Erik J. & Grönqvist Olsson, Catharina,
2024. *Den mjuka staten: Feminiseringen av
samhället och dess konsekvenser*. Stockholm:
Karneval förlag.**

Anmälan av Anna-Karin Selberg

Uttrycket ”Den mjuka staten” myntades av Gunnar Myrdal för att beskriva en stat som ställer låga krav på sina medborgare, brister i lagstiftning och regelefterlevnad och blir så pass ineffektiv att den inte kan genomföra vad den lovar. Enligt Erik J. Olsson och Catharina Grönqvist Olsson lever vi i en sådan stat – och författarparet lanserar en teori om vad det beror på, där förklaringen söks i kvinnors intåg i ledande ställning på myndigheter från 60-talet och framåt.

Den psykologiska personlighetsforskningen visar nämligen på statistiska skillnader mellan män och kvinnor inom flera områden. Kvinnor är mer

tillmötesgående än män och fokuserar mer på sociala relationer, medan män är mer avvisande och fokuserar på saker. Kvinnor har en tendens till oro och ett mer negativt tänkande medan män har en starkare tendens till aggression. Det handlar inte om skillnader på individnivå – en man kan ha starkare typiskt kvinnliga drag än en kvinna och vice versa – utan om olikheter på gruppnivå. Därför kan man också, enligt författarparet, tala om en feminin och maskulin kultur.

Eftersom kvinnor sedan 60-talet tagit allt större plats i arbetslivet och fått beslutsfattande positioner inom myndigheter och organisationer kan man anta att det har haft en effekt inte bara på den statliga verksamheten utan på samhället i stort. Man kan också fråga sig om det i så fall bara har varit en positiv effekt.

Frågan är intressant och hade varit värd att ta på allvar i en nyanserad och seriös analys, men problemet med boken är att inte ens författarparet själva verkar tycka det. Det räcker med att skrapa på ytan på havet av fotnoter, som vill ge intryck av en gedigen och vetenskapligt grundad diskussion, för att konstatera att boken är ett debattinlägg som vädjar starkt till läsarens känslor och fokuserar på sociala relationer (kampen mellan "manligt" och "kvinnligt"), snarare än att vara en neutral och vetenskapligt förankrad utredning. Det är synd eftersom det leder till att den blir mycket svår att ta på allvar – inte minst eftersom det är just de här tendenserna i samhället i stort som genomgående påstås vara problematiska exempel inte bara på den mjuka statens utbredning utan på det mjuka samhället.

Problemet blir tydligt redan i den första delen, där författarna åtar sig att visa i vilken mening Sverige är ett exempel på en mjuk stat. Man hävdar att tre viktiga typfall ger belägg för den tesen: polisens metod för konflikthantering vid upplopp, rättssamhällets attityd till tjänstefel och lärares möjlighet att ingripa fysiskt när en elev stör ordningen i skolan. Det är intressanta exempel som hade kunnat bli en ingång till en mer seriös diskussion, givet att de analyserades och att analysen sedan användes för att påvisa den större förskjutning som enligt författarparet ska ha skett inte bara i staten, utan i hela samhället.

Det första typfallet ägnas dock inte ens en sida, utan bara ett kort stycke i en 263 sidor lång bok, där man konstaterar att polisen infört en ny metod för konflikthantering som fokuserar på kommunikation snarare än fysiskt ingripande. Huruvida den metoden varit effektiv, vilka eventuella problem den medfört, på vilket sätt den som ett typfall speglar en större förskjutning i staten och samhället får vi inte veta. Istället konstaterar författarna – vi är alltså fortfarande på den första sidan i den del som ska visa att den mjuka staten alls existerar – följande: "Oavsett om vi anser att denna förskjutning mot en mjukare och vänligare hållning i samhället är bra eller dålig, kan vi vara överens om att den faktiskt har ägt rum. Då vi tror att läsaren håller med oss om detta nöjer vi oss med att illustrera denna förändring med två ytterligare exempel" (s. 13–14).

Det andra typfallet stökas sedan över på två sidor, där man visar att upplärningsprocenten för tjänstefel fallit drastiskt. Huruvida rättssamhället i stort har gått från hårt till mjukt i samband med kvinnors intåg, t.ex. med större fokus på sociala insatser och mjukare straff, kommenteras överhuvudtaget inte (eftersom utvecklingen på det området snarare under många år har gått åt andra hållet?).

Det tredje typfallet gäller skolan, och får breda ut sig på tio luftiga sidor med många och långa blockcitat. Här fokuserar man dels på lärares möjlighet att ingripa mot elever med ordningsproblem, dels på relationen mellan kunskap och värderingar. Man lägger fram ett svepande påstående, utan att förankra det i empirisk forskning, om att elever i den svenska skolan idag får lära sig rätt värderingar istället för att tillägna sig kunskap.

Det är alltså det här 12 sidor långa materialet som den resterande boken sedan föresätter sig att på mer än 200 sidor analysera bakgrunden till. Istället för att på ett omsorgsfullt sätt beskriva hur den mjuka staten yttrar sig och i möjligaste mån belägga det med fakta, vädjar man till läsarens känsla av att inte bara en omfattande och problematisk systemförändring har skett, utan en rent katastrofal sådan. Inte minst anspelar man på pojkars och mäns rädsla för att domineras av kvinnor. Eftersom det handlar om känslor kan man sedan på ett försåtligt sätt fylla den med nästan vad som helst. Betygsinflation, problem med kollektivtrafiken, påstådd utbredning av cancelkultur vid universiteten (vilket inte bekräftats i den utredning som nyligen gjordes),¹ mindre riskbenägenhet och innovationskraft (man nämner inte att Sverige ligger tvåa i världen på det området),² tilltagande obefogad oro i samhället för katastrofer men även ökade disciplinproblem och våld i skolan – allt kan härledas till samhällets feminisering.

Det är synd, inte minst eftersom det under den haveristiska attityden går att skönja ett reellt samhällsproblem, som aldrig får vare sig någon vettig beskrivning eller någon ansats till analys som når längre än ett affekterat debattinlägg.

På bokens första sidor finns det en fotnot till Inga-Britt Ahlenius, som redan 2005 ställde frågan om Sverige blivit en mjuk stat. Vad Ahlenius uppmärksammade 2005 var effekterna av New Public Management, den företagsinspirerade styrningsmodell som infördes på bred front i svenska myndigheter och organisationer på 90-talet. Förutom omfattande byråkratisering, problem med ansvarsutkrävning och en fluffig företagskultur med kundtänk (enligt en vän på Skatteverket uppmanas medarbetarna där att till och med behandla skattebetalarna som kunder), menade Ahlenius att styrningsmodellen till exempel

1 Universitetskanslerämbetet, "Akademisk frihet i Sverige – regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet", Universitetskanslerämbetet, 2024.

2 World Intellectual Property Organization (WIPO), *Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. Geneva: WIPO, 2024. 10.34667/tind.50062.

också lett till ökad fragmentisering. Det har gjort det svårt för myndigheter att samverka, vilket i sin tur skapat en hel rad problem, inte minst inom rättsväsende och skola.³

Hur kommer det sig att detta inte ingår i Olsson & Olssons lista på "alternativa förklaringsmodeller"? De alternativa förklaringsmodeller som istället tas upp är egentligen inga förklaringsmodeller alls utan oprecisa och mer än lovligt fluffiga fenomen som postmodernismens intåg och woke-kultur. Urvalsprincipen verkar vara att de alternativa förklaringar man tittar på ska kunna legitimera den egna tesen – som sedan får spela rollen av ett slags superförklaring, som alla andra försök till förklaringar ytterst pekar tillbaka mot.

På det planet blir boken ett symptomatiskt kulturkrigsinlägg från högerkanten, som skyller såväl verkliga som fantiserade samhällsproblem på luddiga fenomen som feminin kultur, woke och postmodernism. Skolminister Lotta Edholm hävdade till exempel häromåret att problemen med den svenska skolan beror på "det postmoderna experimentet" som skapat "otydlighet [...] stress och psykisk ohälsa" bland unga.⁴ Den inre förstörelse av sporten längdskidåkning, som gått från att vara "solid som urberget" till att nu vara ett mjukt och böjligt fenomen, ska även det ha berott på postmodernismen.⁵

Är det inte istället dags att ta Ahlenius uppmaning från 2005 på allvar och på bred front undersöka vilka effekter den företagsinspirerade styrningsmodell som behärskat myndigheter och svensk förvaltning i decennier egentligen har haft?

3 Inga-Britt Ahlenius, *Har Sverige blivit en 'soft state'?*, Bertil Ohlininstitutets skriftserie, nr 6, 2005.

4 Lotta Edholm, "Inga fler experiment med den svenska skolan", *Svenska Dagbladet*, 2023-03-11.

5 Lena Andersson, "VM i postmodern skidåkning", *Dagens Nyheter*, 2017-02-17.